

tionem, §. 1. de ann. leg. l. quiescumque §. 1. de fons in fru. &c de horis vide tex. in l. si ita quis. §. Seis cavit de verb. oblig. & l. qui concubinam. §. qui concubinan. §. qui horos. de leg. & in cap. Rayn in princ. extra de test. Et adae que dixi supra de serv. protegendi, in §. q. supra de camino, ante vers. de quarto principali.

CAPUT LXXVII.

De Columbario.

1. Columbas copiens de alieno columbario, etiam in suo furtum committit.
2. Fundi usumfructum, in quo columbarium sit, si quispiam habeat quomodo & quando columbarium commido nisi possit.
3. Proprietates columbarium, quibus predicatores equiparantur: quamnam sunt, remissive.

Est * prohibitum capere columbas de alieno columbario, etiam in suo: capientes dicuntur committere furtum, & accusati possunt de furto: ut probatur in l. Pomp. §. 1. & ibi Flor. famili. hercule. facit Parag. gallinarum, Insist. de rer. divis. hoc tamen easu, quando quis caput columbas alienes in suo potest penitire: & non tenebit, eas relaxando: ut not. Bartolin l. qui ea mente, de far. nisi posuisset circumuum vel aliud in sua, causa ducenti columbas alienas: quia tunc puto, quod non habeat locum penitentia, argum. l. cuiuscunquam in fin. de far. fug. quod non. Communiter tamen sunt statuta terrarum, que provident circa hoc. Si aliqui sunt heredes eius, qui habebat columbarium, competit etiam eis iudicium facere fam. etc. pro divi-

dendis columbis, ut est text. in d. l. Pomp. §. 1.

Si quis habet usumfructum fundi, in quo sit columbarium, quomodo & quando uti possit commido columbarium, collige ex text. Usufructuarium, §. si in variis, & ibi hoc not. Flor. de usfr. Columbarium sicut Pavonum sicut natura est. l. si de rerum dixi. §.

Et * de septem proprietatibus columbarum, vide per Archib. §. 6. dist. quia Eccles. & predicatores equiparantur columbis & agnis, not. idem Archib. §. 5. non omnis, el. 2.

CAPUT LXXVIII.

De Sterquilinio.

1. Sterquilinium in domo habens, si faciat ipsum projicere juxta murum communem, vel alienum, an possit.
2. Stercoris aceruum si quis in fundo, aut agro inco posuerit, an actione vi aut clam contra eum agere posero.
3. Urinam fletidam aut stercus si quispiam in solo publico vel privato proiceret voluerit, propter quod malus odor & factor vicinus exhalat, an possit.
4. Sterquilinium an veniat, vendito vel legato fundo.

Quis * habet sterquilinium in domo, facit proiceret latram juxta murum communem, vel alienum, an possit? Dic aut tangit murum communem vel alienum, & non potest, ut l. si quando §. fin. si serv. vend. Aut non tangit, sed est juxta: & tunc si assiduum humorem facit usque ad murum predictum,

dicitum, non potest, leg. fistulam, in princ. de serv. urb. præd. fecus si aliquando, & non aliud ibi, & ita intelligo gloss. in dict. l. si quando, ut dixi supra de necessario, ver. de quarta parte, & vide qua dixi supra de scelario, de aquarolo, sive cina i., & vide Flor. in l. si servus servorum, & si sumum ad leg. Ag.

2. Si quis * posuerit aceruum stercoris in fundo meo aut agro, an possim te contra eum, quod vi aut clam, vide leg. si alius, §. si quis aceruum, quod vi aut clam. Item si quis stercus per fundum meum protulerit, cum id ipsum facere vetuissim, si nil danni mihi fecit, nec speciem fundi mei mutaverit, non tenebitur, quod vi aut clam, ut l. si viam, §. stercus; quod vi aut clam.

3. Quidam * vult projectare stercus, aut urinam fletidam in solo publico, vel etiam privato propter quod malus odor & factor sit vitiosus, an possit; Dic quod non, l. adiles, in fine, ff. de via publ. & est text. cum gloss. in l. i. §. idem ait, si odore, ne quid in loco publico, & in leg. penitus, quod vi aut clam. & addo quia dixi supra de cloacis, verbo. & predicit tenor, in quest. 5. & supra de necessario, in fin.

4. Numquid * vendito vel legato fundo sterquilinium venias? Dic quod sic, sit tamen distinctio: aut stercoreandi agri causa paratum est, & ad emporem, & legatarium pertinet: aut vendendi causa & ad venditatem vel ad hancdem spectat, nisi alia actu sit: & hoc sive sterquilinium in stabulo sit, sive extra stabulum in acervo, ut est text. in leg. fundi, §. l. de ali. empe.

CAPUT LXXIX.

De Macerie.

1. Maceriem juxta regionem, vel fundum alterius, si quis edificare voluerit, nullo spatio medio relicto poset, dummodo terminum suum non excedat;

2. Murus seu paries proprius cum calce dicatur.

Regula que dicit, quod adscitum cedas solo, an in muro sine calce adscitum locum habeat.

4. Lapides & tigna in fundo meo de voluntate mea, me precario concedente si posueris, an ea absque alia denunciacione propria autoritate tollere, & ejicere valeam.

5. Lapides & tigna in fundo meo de voluntate mea, me precario concedente si posueris, an ea absque autoritate propria si inde ea non expatriare possem.

6. Si tibi concessum simpliciter, ut aliquid in meo apponeres, an vi dear ad meum beneplacitum concessisse, an vero animo donauisti, & in meo servitium confitueristi.

7. Viatorem si quispiam invitaverit, & postea eum punierit, an contra ipsum agi poterit.

Si quis * vult maceriem edificare, juxta regionem, vel fundum a alterius, pot. l. nullo spatio in medio relicto, dummodo terminum suum non excedat, l. fin. in princ. fin. regum, & macerieris dicuntur paries, sive murus de lapidis fine clemento, l. quantum pertinet, sive paries, de verb. sign. & ibi gloss. in l. si precario comit. præd. & l. ade-

ede sacra, § de contrah. empl. & gloss.
fentit, in d. l. fin. ver. murus, quæ dicit,
cum calce, & propriæ juxta vulgate,
dicitur murus fuscus.

3. Murus* vero five paries proprie dicitur cum calce, ut non in d. l. finibus, &
dixi *supta de parieti five muro, in princ.* &
ideo si quis vult murum facere de
lapidibus sine cémento, five calce, po-
test in confinibus agi sibi, scilicet se fém
adficare, d. l. fin. sed si murum cum
calce, debet pedem tenuique.

4. Sed * nunquid illa regula, quæ di-
cit quod adficatum credit solo, *L. ad-*
sum in suo, de acq. rer. dom. habeat
locum in muro adficato, etiam sine
calce? Et videtur quod non, quia de
facili removeti potest, *argm. l. si Ti-*
tius horreum, de acq. rer. dom. Contra-
rium est verius, per d. l. si precario, com-
munia pred. & ibi non. Flor. & Paul.
de Castro, in fin. & idem non. Paul.
de Castro, in l. 2. ff. de rei vend. quod
non. Item vendito fundo, an vide-
atur vendita māceries, id est, murus si-
ne cémento, qui est in eo? Et dicas
quod sic, per d. l. si precario, ubi hoc
non. Flor. si quis obligatus est non pro-
hibere me adficare sub pœna, b. si
in via detinet portantem lapides, vel
calcem, vel similia pro illo adficio
incurrunt penam, l. 1. in princ. & ibi
hoc non. Flor. de mor. infir. pro hoc,
§ adficare ea, l. 1. & l. veteres de itiner.
et iuste privat. si qui lapides ex fun-
do emit, tollere eos non vult, ex vendi-
to cogi poterit, ut tollat eos, l. si is
qui lapides de ait. empl. & si eos non
aufert, facta sibi denunciatione, ut
tollatur, dominus fundi ejicere potest
per l. 1. § licet autem, de peric. & commo-
rei. vend.

Quid * si posuisti lapides, vel ali-
quid in curia, vel domo mea sine
mea voluntate? Dic quod propria

authoritatē sine alia denunciatione pos-
sum tollere, & ejicere, l. si precario,
& ibi glossa communia predior. l. quem-
admodum, §. 1. ad leg. Aquil. leg. si
vitem, §. si ad januam, quod vi, aut
clara.

Sed * quid si posuisti lapides, & ti-
gna tua in fundo meo de voluntate
mea, me preceario concedente, *natura l. si*
precario, an possum ea removere pre-
sumi autoritatē, si tu ea inde non ex-
portas? Teneo quod prius debeant te
requiri, ut inde removenti facias alias
ego prius movendo teneor sibi ad in-
terfesse, *argument. d. l. 1. § licet autem,*
& ita tenet Paul. de Castro in d. leg. si
precario.

Quid * autem si simpliciter con-
cessi, ut aliquid apponeres in meo?
an videat concessisse precario, id est,
ad meum beneplacitum: an vero animo
donandi, & constitutendi servitū
in meo? & gloss. in d. l. si precario,
in vers. precario, videtur tenero,
quod animo donandi, & levitatem
constitutendi: sed adverte quod illa
glossa loquitur, quando ego concessi
tibi, ut aliquid faceres in tuo, in quo
habeo servitatem: nam tunc odio
servitutis, & favore libertatis recu-
peranda videor concedere animo ser-
vitutis remittenda: nos vero loqui-
mus quando in meo, quo casu dicie
Angel. in d. l. si precario, se putare,
quod potius precario, quam animo
donandi, per l. cum de iudebito, de pro-
bat. Nec obstat, quod quando cessat
alia causa, presumit animus donan-
di, l. si cum aurum de solat. Campan.,
de oper. lib. 2. §. circa de dolis except.
Quia illud est verum secundum eum,
quando quis promittit aliquid dare,
vel facete alteri, vel dat, aut faciat,
hic autem promittit in suo fieri, quia
si presumetur animus, & voluntas
donandi,

donandi, presumetur in patrem
odiosam: quia videatur servitus con-
stituta, dicit Paul. de Castro, in dict. leg.
si precario. Tamen sibi videatur in
hoc else distingendum: aut pro-
misisti tibi facere tale quid, quod de sui
natura non est perpetuum, sed tempo-
rale: aut promisi id tibi facere quod
de sui natura non est ad tempus, sed
ut perpetuo sit. Primo casu, quando
id concessi quod de sui natura non
est perpetuum, sed temporale, puta
quod tibi possit congregare arenam,
vel calcem, aut tigna, vel lapides occu-
pantes locum: & tunc procedat dictum
Angel. & sic possum te compellere
ad removendum, quando mihi pla-
uerit, *argument. l. 1. de precario, qui suf-
ficit, si cui, vel in paucis laboribus
amici succurramus, l. suar. C. de neg.
gesit.* Quod ego limite duobus modis,
c Primo, nisi esset facta concessio & ob-
aliquam causam: puta quia dixi, pa-
tiaris quod ego ponam lapides, vel are-
nam vel tigna in domo: quia in mea,
quam adficata volo, stare non pos-
sunt: nam tunc non possem cogi ad
removendum, nisi secundum quod
adficavera domum, *arg. leg. incom-
mod. §. sicut ff. comad.* Secundo fallit,
quando ego concedens precario vel
limite sine causa removere cum damno
illius cui concesseram: quia tunc ob-
staret exceptio dolis: quia precarium
est beneficium, & beneficio juvari, non
decipi nos oportet, ut dicit textus in dict.
§. sicut, & hoc te et eleganter Abb.
Sicul. in c. si extra de precario, pro quo
allegat id quod notat Joan. And. in
proposito Decret. ubi dicit.

3. Quod * si quis invitavit viato-
rem, & deviavit, & postea eum pa-
nituerit, potest agi contra eum, si
agit quod habetur, in l. si ponam de verb.
oblig. & in l. pen. C. commo. quod nota pro

limitatio tituli de precario. Secundo
casu principali, quando concedo tibi
tale quid, quod de sui natura non sit
ad tempus, sed perpetuo sit: puta pa-
rietem in meo facere, vel immittere ti-
gaum factum in foramine, quo tec-
tum sustentatur, & tunc intelligitur
concessio facta animo donandi, & con-
stituendi servitutem: alias sequitur
damnum alterius, cui fit concessio, si
post sumptus factos cogi possit detrac-
re, & sic concessio intelligitur facta se-
condum subjectam materiam, l. fin. o.
in princ. ff. loca. quod perpetuo rene-
menti. Et addit que dixi *supta de serv.*
tigni immittendi, & de rigno injunctio, &
de aqua projectu.

ADDITION.

a Fundum. Appellatione fundi, quid
continetur, vide Corn. 3. vol. conf.
2. 3. i. cap. 7. & conf. 2. 3. incip. dilige-
nter. & conf. 2. 3. incip. videtur, & an
locus differat a fundo, d. conf. 2. 3.

b Sub pena. Unum sufficiat ad ob-
servantium legi solvere penam solum,
quando prohibet sub pena? Respond.
quod sic in foro contentio, facit gloss.
in c. dilect. de arb. in autb. de judicibus.
§. quia vero, ubi patet, quod pena
soluta, quia erit in compromiso,
non potest petri, ut littera sententiae,
nisi addatur, ut soluta pena stetit at-
terior, ff. de translat. l. penit. & C. co.
l. cum proposata.

c Concessio. Concessio intelligitur
de iure communī, quod non est pro-
hibitum, arg. 30. q. 4. qui spiritualem
16. q. 1. sunt nonnulli. §. d. st. l. in fin.
& l. 28. §. 2. ff. ex quibus can. ma. nec
non §. quod tibi ff. de proc. l. mure, §. 1.
ff. de ref. c. 1. cum ex. de translat. l. prelat.
inter corporalia, ff. de colle. illuc. l. 1.
solvi gloss. in d. c. inter corporalia, quod

prima jura loquuntur in constitutio-
nibus affirmativis, & non prohibitis.
Exemplum conceditur, quod contra-
hatum matrimonium: ergo semper, &
cuiuslibet. Exemplum in prohibitis; ho-
micidium prohibetur, ergo semper, nisi
ubi inventur concessum,

CAPUT LXXX.

De Fovea.

- 1 *Foveam qui in suo facere vult, jux-
ta taneu fundum alterius quid
observare debet.*
- 2 *Foscam usorum luporum, aut cervo-
rum capiendorum causa in via
publica, aut in itineribus publicis,
aut in sylva publica si quispiam
fecerit, & bos, vel alia animal
in eam ceciderit, qua actione con-
tra faciem agere potero.*
- 3 *Fosca an sub solo publico fieri possint.*

Qui * vult foveam in suo juxta
fundum alterius facere, quantum
profundum est, aut tantum derelin-
quit, *l. fin. fini. regim.* que habetur
duobus modis in litera. Uno modo
cum illa disjunctiva, *Ait:* & ita com-
munitur habetur, est sensus, quod debet
fodiens tantum spatium relin-
quere a fovea usque ad fundum vicini,
quantum est profundum, id est,
quantum extenditur fovea in latitudi-
ne super ejus summitate: & hoc sensu ibi
glossa super *vñ. tantundem*, cum ibi
disjunctiva referatur ad fodendum, si
major est profunditas, quam latitu-
do, vel è contra, erit in electione fo-
dientis, vel relinquere spatium pro-
funditatis, vel relinquere spatium pro-
funditatis, in finali, de jure do. *vñ. fin. l.*
Alio modo habetur litera, in d. l. finali.

fine illa disjunctiva, *Ait:* & solum
dicitur, Quantum profundum est,
tantum derelinquit, & tunc est sensus,
quod fodientis debet indistinctè re-
linquere tantum spatium, quantum
est profunditas foveæ, & intelligo il-
lum text, de fovea; sive fiat juxta vi-
cinum fundum urbanum, puer parie-
tum vicini, quia licet illa *leg. fin. fini. supr.* sit po-
sita in *tit. fini. regim.* tamen locum ha-
bet in praedio urbano, ut dixi *supr.* de
pariete sive muro, circa præc. & pro-
batur per gloss. in *l. fluminum*, *§. pre-
terea, in vers. furnarij*, ibi fallit hoc,
ubi fodit juxta parietem meum magis

quam possit: quod non licet, *per damn.
infest.* & noluit dicere, *per d. leg. final.
fini. regim.* sive fovea fiat juxta patien-
tem rusticum. Item intelligas foveam
proprie, quando habet istud nomen
speciale foveæ, *ut leg. i. §. fofsa, ne quid
in fovea publ.* vel quando secundum
agr. causa facta est, *leg. in summa,
§. i. de aqua pluv. arc.* vel quando est
facta pro animalibus portandis, vel
pannis lavandis, vel antebus, vel
anatibus in ea retinendis. Secus si fo-
vea esset, quæ transfit in aliud nomen
speciale, sicut est puteus, quia pulsus
tunc debet relinquere, *d. leg. fin. fini.
regim.* & dixi *supr. de puto.* Item
si esset fovea, quæ dicitur pena, *ut
dixi supra de pena, in fin.* in tantum
quod si vellet facere foscam in com-
muni dividendo agrum suum fundo
vicino, non teneretur derelinquere il-
lod spatium: ino de consuetudine
servatur, ut fiat in confinio fodientis,
aut etiam in confinio utriusque, *leg.
§. preterea, ibi gloss. de aqua plu. arc.* &
tunc in dubio est communis, *ut non
ibi gloss.* & dixi *supr. de ingresso.* &
dicam plurius in seq. lib. de fossatis. Li-
cetum est etiam in suo fodere, & averte-
re aquæ venam, quæ decurebat ad
fundum

fundum vicini, si hoc fiat ut sibi pro-
ficiat, & non principaliter, ut vicino
noceat, *l. fluminum*, *§. fina. cum ana-
bues, ll. legum. de dann. infest.* & *leg. i.
§. denique, de aqua plu. arc.* & preba-
tur, in *l. quoties, la. i. in princ. ibi, ali-*
ter argue de servit. & nos Paul. de Casfr.
in *l. si tibi per illum teximus, Cod de se-
ra, dixi supra de puto, versic. quid si in
domo mea.*

2 Si quis * foscam fecerit usorum,
vel luporum, aut cervorum capien-
dorum causa in via publica, aut in iti-
neribus publicis, aut in sylva publica,
& bos in eas incidere agere potero
interdicto, quod in publico factum est,
*l. si aliis, §. pen. quod via aut clam. &
etiam possum agere, l. Aquil.* nisi mihi
pius denunciaverit, vel nisi scire-
rim, *l. qui fovea, ad leg. Aquil.* & nos
gloss. in *d. §. pen.* vel nisi esset facta fo-
vea in locis, ubi fieri solit, *d. l. qui fo-
vea,* & idem dicas in foveis quæ sunt
causa collocandi fumigata, prout fit in
Marchia.

3 Sed * an illæ possunt fieri sub solo
publico? Et teneo quod non de jure:
quia in solo publico non est licetum
privato aliqui immittere sine princi-
pis licentia vel superioris, *l. 2. in princ.*
ne quid in loco publico. & maxime si est
via publica seu iter publicum, *leg. adi-
les, §. curarum est, de via publica.* alias
est de loco publico fluendo, & per illas
foveas efficiatur deterior via, & via di-
citur deterior fieri, si per illas foveas im-
pediretur usus ejus etiam ad cōmeandum,
hoc est, cunctum vel agendum:
aut cum via plana fuerit, clivosa fiat
vel ex molli aspera, aut angustior ex
latiori, aut palustris ex fice, *l. 1. §. de-
terior, ne quid in loco publico.* In hoc
tamen puto, quod sit conservanda con-
suetudo loci, *per l. 1. & l. an. in toto.*
C. de edif. privat. per gloss. in rub. C. que

CAPUT LXXXI.

De Arboribus.

- 1 *Olivam vel sicum in suo plantant,
quid observare debeat.*
- 2 *Arborem si quis in suo plantaverit
juxta alterius regionem, legitimo
dimisso spacio: & pollicis radii
in tantum excreverint, quod
domus mea fundamento ruine
periculum offeratur, ac contra
enam, qui plantaverit, vel
qui plantatam habeat, agere
potero.*
- 3 *Arbor si radices miseris in fundo
meo in in magnum domus mea,
au ea propria autoritate incide-
re valeam, vel cum autoritate ju-
dicis.*
- 4 *Arbor tua si supra domum meam
vel fundum meum penascaw, a s. L.
lud totum, quod ex arbo super
meo pendat, ambritate propria
abscindere possum.*
- 5 *Arbores tua si pra domum means
pendente, quod remedium com-
petat.*
- 6 *Dilelio In aliquando pro De, po-
nitur.*
- 7 *Interdictum de arboribus cedendis
tam directam, quam uile tribus
in casibus competit.*
- 8 *Datur hoc interdictum de arbo ibus
cedendis. Si arbor communibus
edibus impenderet, & cuiuslibet do-
minorum insolidum.*

- 9 Arbor ex fundo tuo in viam publicam si cadere, ut illi eri im-
pedimentum esse eaque pro dere-
licit habet quid uisit.
- 10 Arbor si in fundum vicinum radices
porrexiscent, an vicino eas incidere
licet.
- 11 Arbor cuius esse videatur, radici-
bus in vicino fundo arbor aliter
illatio.
- 12 Arbores alienas si quispiam in suo
plantaverit, vel suas in alieno,
cum erint.
- 13 Arbores alienas incidunt, Aqui-
lia, & arb. furum casuarina te-
netur.
- 14 Arboris appellatione quid veniat.
- 15 Arbore ex mea si fructus in fundum
tuum cadant, an mihi colligere li-
citur sit.
- 16 Fundum si vindiderim, exceperim
arborē & ea cediderim: & de-
mum eius radices pallios emis-
serint: an eos vendicare possem.
- 17 Usufructarius arbore etiam infrus-
tuos excidere non potest, que
desambulationes opacas & an-
nas reddunt.

O Livam * & sicum in suo plan-
tans à fundo vicini per novem
pedes distet, alias autem arbores seu ti-
gues per quinque pedes, ut l. fin. fini.
regni. & ratio potest esse propter radices
& ramos & frondes. Sed si aquaductus
decurrit per locum privatum, debet ab utraque parte eis spatiū 25
pedum in quo nulla sunt arbores: & si
qua nascerentur, debent excidi, l. 1. &
ib. hoc not. Bart. Cod. de aqueduct. l. 1.
& est ratio secundum Bartol. ibi in
fin. quia est præsumptio quod arbo-
radices mittat, & excedat per 1.5. pe-
des. i. vero aquaductus transiit fa-
ceret per loca publica, debet esse lati-

tudo 10. pedum munda ab omnibus ar-
boribus, i. omnes, ut princip. cod. rit. de
aqueduct. lib. 10. & not. Bart. in d. 1.

Sed * quid si quis plantavit arbo-
rem in suo juxta regionem alterius di-
miso legitimo spatio secundum, d. l. fi-
ni. reg. & potea ita excederent radices
quod fundatum vicinum domus ru-
inis ruinam seu periculum afficeret; an
possit agi contra eum qui plantavit,
vel qui plantatam habet? Et videtur
quod non per l. Gracchus, Cod. de adule-
tia, quia dicitur quod initium sit spectan-
dum: ut nos plene per gl. & Dd. in c. du-
dam ad audiencem, extr. de elec. con-
trarium tamen est verius, per l. 1. C. de
interd. & ibi hoc not. gl. in fin. & est ratio
ratio: quia licet in suo sit licitum face-
re quolibet, l. Proc. de dann. infest. tamen
illud verum dummodo nihil
immitiat in alienum, l. steui. §. Arist. si
servatur, vendid. & ita tenent Dd. in d.
lib. 1.

Dubium tamen est, * an hoc casu
quo radices misit arbor in fundum
meum vel in murum domus mea, an
cas possim propria autoritate incide-
re: an vero cum autoritate judicis. Et
videtur quod propria autoritate possim,
l. quemad. §. si protell. ad l. Ag. &
§. viten. §. si ad januam, quod vi aut
clam. Nec videtur oblatare, d. l. 1. interd.
quia secundum aliquos non inducit
necessitatem de aditione judicis. l. 3. C. de
pig. Alij dicunt, & istud est verius,
secundum Pet. Cyn. & Dd. in d. l. 1.
quod non possim propria autoritate
incidere sed cum autoritate judicis,
ut d. l. 1. & l. si plures, & si arbor. arb. fur.
ces. Nec obest quod dixi, quando quid
est immixtum in meum, possim pro-
pria autoritate tollere: quia in hoc est
distinguendum: Aut aliquid immixtum
in suo quis, & à se posse, tamen
conta jus mihi debitum: & tunc est
neccesse

neccesse recurrere ad interdictum: quod
vi aut clam, & de no. oper. nun. ut l. si
vitam, §. si ad januam, quod vi aut clam,
& l. de pap. §. mensuram, de no. ope. nun.
Aut quis vult in rem meam immitte-
re: & tunc aut illud immixtum non tan-
git ten meam, sed pender supra: &
tunc illud propria autoritate non pos-
sum removere, d. l. quamad. §. si proto-
tellum ad l. Ag. Aut tangit ten meam:
& tunc aut illud immixtum est artifi-
cialis, quod convenit operi manu facto:
quia foream facit per quam incurrit
aqua per murum: & tunc propria au-
thoritate mea possim tollere, ut d. §. si
protellum. Aut nullus non est artifi-
cialis, sed naturalis, ut quando vicinus
meus plantar in suo, & postea radices
naturaliter instant in meum: & tunc
propria autoritate evellere & incidere
non possim, d. l. si plures, & si arbor. arb.
fur. ces. & d. l. 1. Cod. de interd. & ibi hoc
no. Cyn. Bart. & Dd. Et prædicta pro-
cedunt in radicibus.

4 Sed quid in frondibus & ramis po-
ne, arbor tua pender supra domum
meam vel fundum meum: an possim
totum quod ex arbo super meo pen-
der, propria autoritate abscondere? Et
videtur quod sic per l. 1. §. 1. de arb. ead.
& hoc tenet gloss. ibi per l. pignoria,
Cod. de pig. att. & l. berum. Quando
licet, unicuique sine jud. vind in contrarium
gl. allegat. in d. §. 1. l. 3. C. de pig. scilicet
quod cum jud. autoritate hoc fieri
debet: & pro hoc, d. §. si p. o. etiam; ac
eriam quia si ingredior in tuum contra-
tuam voluntatem, tibi temere actione
injuriatum, in l. g. is qui, de injurya.
In hoc conclude secundum Bart. in
dict. l. 1. de arb. ead. quod est practica,
quando arbor tua pender in aedes meas
primo debeo tibi denunciare, ut can-
adas, secundum verba editi, de arb.
ead. aig. d. 1. in princ. & in §. ait prætor.
ff

deficiunt verba edicti tamen ex aquitate competrere condicione: *ex illa l. 1.* quia est actio in factum, vel ut sit interdictum, ut non per gloriam d. l. 2. & istud ultimum, quoniam competet utile interdictum de arbor, sed teneri ibi glori. & Cyn. & Dd. & Bart. in d. l. 1. § differenta, de arb. cad. Sed quia ista opinio quod competat utile interdictum, & non directum de arbor, sed procedit sine dubio secundum opinionem glossa quae vult, quod ubi verba deficiunt, & mens subest, tunc denar actio utilis, ut non in *l. curatoria*, *Codice de negotiis*, gest. Sed secundum opinionem Cyn. & Bart. in dict. leg. *curatoria*, & in l. 1. §. 2. Cod. uti pess. quae est, quod ubi mens sola subest, licet verba deficiant, detur etiam directa: sed quando deficiunt verba legis, & mens, sed subest ratio eorum, tunc utilis, praedicta decisio videatur habere aliquam dubitationem: quia ex quo per edictum de arb. cad. proprie sumptum, veniente etiam radices arboris: quia illa dicunt proprie arbor quae haber radices, ut est casus non in leg. *vitem*, §. 1. arb. fuit. cf. Ergo videbatur adesse mens pratoris in dicto, de arb. cad. & si deberet dari directum interdictum, non utile. Item quia dicunt in dicto, arbor impendet, &c. Nam dum dicuntur, impendet, videatur etiam significare in loco: quia dictio *In significata in loco*, vel in persona, & requirit tactum loci vel personae, ut est casus non in l. 1. §. hoc interdictum, de nov. oper. nunc. & ibi per Bart. Sed tu reneas opinionem praedict. & Doctores qui cum sequuntur, in d. l. 1. *Codice interdicti*, nam licet dictum de arbor, cad. loqueretur de arbo, non tamen simpliciter loquuntur: sed de arbo quae in alienas actes impendet: nam ver-

bum Arbor, junctum cum verbo impendet, debet qualificari secundum naturam verbi cui adiungitur, l. in dictiu, §. si extranens, de noxa, act. l. *Lucca* & ibi Bart. de test. mil. Ita, sed verbum, Impendet, non extenditur ad radices quae subirent fundamenta domus: quia verbum Impendet, debet exponi, id est, dependet, vel supra pender.

Nam dictio *In* * aliquando ponitur pro *De*, ut est text. cum glossa in l. scilicet signa de edict. ed. probatur intellig. quare, §. fin. ibi, in domo, codem, & sic dictio *In*, non requirit tactum loci. Item quod verbum, Arbor, non extenditur ad radices, quando conjungitur cum verbo quod aliud importat, est *casus in l. 1. junctio veri si quis radibus, arb. fuit. cf.* & quod istud sit verum, quod hoc calu non comprehendantur radices arborum ex mente dicti, patet in l. 1. Cod. de interd. ibi, dum dicit, ad exemplum aliquius, non est idem cum illo ex mente: sed est per extensionem, quia fit per eandem rationem. Concludo igitur ex praedictis, quod hoc interdictum, de qua in d. l. 1. scilicet quando per radices cescunt sub fundamento domus vicini, debet esse utile & non directum, quia nec verba, nec mens edicti de arb. cad. fuit de ipsis radibus, sed solum de arbore, quae supra pender: & sic de rhombibus & ramis, sed quia si sufficer interrogatus prator, qui de radibus propriis eandem vel maiorem rationem idem dixisset: argum. l. tale pallatum, cum ibi non per gloss. in l. fin. de paci. ideo ad exemplum interdicti de arb. cad. dabitur, & hoc utile, quod est non.

Item datur * hoc interdictum de arb. cad. tam directum, quam utile, competens in tribus casibus, de quibus supra

supra dixi in vers. circa prædicta, quod datur non solum domino ædiam, sed etiam ei qui sum suum habet, quia ipsius intercessio arborum: sicut non pendere, l. 1. § non solum de arb. sed.

8. Item * datur hoc interdictum, si arbor communibus ædibus impendet, & cuilibet dominorum insolidum, quia & servitutem vindicationem singuli habent, dict. l. 1. §. preterea. Item an pro opere facta in arbo possit agi, & quia actione: *vida*, l. 1. alius, §. notarium, quod vi aut clam. & plene non per Bart. in l. 1. §. hoc autem dictum, de nov. oper. nunc. Item si arbor ex vicini fundo inclinata in tuum fundum sit, ex lege duodecim tab. de amovenda ea recte agere potes, ius ei non esse ita arborem habere, l. fin. de arb. cad. & competit actio in factum vel negligencia, secundum glossib. & Bart. Si aliquis cavit mali de domino inf. & arbores ex suo agro utr tempesstatis conficit, & in meum agrum cedidit, eo quod facto viribus meis vel vegetibus meis nocerent: vel adiutoria demolivissent, stipulatio non committitur: focus si verutate arborum hoc accideret, text. est in l. fluminum, §. item apud Julian. de domino infest.

9. Item * quid si arbor ex fundo tuo in viam publicam sic caderet, ut itinerari sit impedimentum, tamque pro derelicto habetas: Dic quod non tereris: sed si actor sua impensa arborum tollente paratus sit, recte tecum agere poterit de via publica rescienda, sed si pro derelicto non habetas, tecum agere poterit, ne quid in loco publico, & adeo quid non. Fed. de Sen. in cons. 1. o. 2. Dictum est supra de arboribus que intrant inuenient vicini vel ejus fundatum.

10. Sed * quid si arbor per exercit radiates in vicinum fundum, an vicino li-

ceat eas incidere, a Dic quod non: sed agere poterit negotiator, ei non esse ius, sicut nec tignum, nec proticum habere, ut l. si plures, §. si arbor. arb. fuit. cf.

Item quid * si radicibus in fundo vicini arbor altetur, cuius videatur esse arbor: Dic eum vicini, in cuius fundo origo arboris est, l. 1. si plures in fin. quod intellige quando altetur a solo vicini, non tamen occupavit, ut quia per latitudinem, & longitudinem tangit: & quando poterat vivere ex radicibus quae erant in solo, unde dicit originem alias fecit, & ita intelligunt, §. si Titius, Inflit. de rer. divis. & ibi non per Ang. in d. l. si plures, in fin. & vide omnino, l. si vicina ex princ. & quod ibi non per Dd. quod vi aut clam.

Item * si quis plantavit arbores alienas in suo, vel fructus in alieno, cuius erant: Dic ut habetur, §. si Titius, & in l. idem Pom. servit si frumentum, §. de arbo, de rei vend. & in d. l. si vicini in princ.

Item * incidunt arbores alienas, tenetur Aquila, & arb. fuit. cf. l. 1. & pen. f. arb. fuit. cf. & hoc fuit quis suis manibus incidat, fuit aliq. incidunt mandaverit, ut l. si fuitum. §. si autem, eod. tit. & etiam si colonus arbores cediderit, ex locato tenetur, l. si colonus codem titulo, & si plures eandem arborem fuitum cediderint, cum singulis in solidum agi poterit: & si eadem arbor plurium fuerit, universis in simili una pena præstatibus, l. si plures, in priv. arb. fuit. cf. & competit ista actio emphyteuta, non autem usus fructuario, l. cedere, §. pen. eod. tit. Et quia & quantitas illa pena, & c. advenit si quatenus competat, & quibus, vide in l. fuitum, §. fin. cum seq. a b fuit. cf.

Et quia * facta est fepius mentione de arbo, scindere est quid veniat appellatione arboris? Dic quod con-

tinentur etiam vites, l. 2. & 3. arbor.
fuer. cef. l. 1. §. arbores, de arb. ead.
Item multa alia continentur appellatione
arboris, de quibus vide in l. viii
per totam, cum seq. arb. f. cef. & vide
emend. Bart. in sua tract. de arbo. ubi
ponit quid sit proprie arbor, & quid
sit herba.

15 Item, & * quid si ex arbore mea fructus
in tuum fundum cadat? Dic quod
usque ad tertium diem licetum est mihi
colligere nec vim facere potest, l. 1. de
glan. l. & vide omnino quod ibi not. Bart.

16 Item si vendidi fundum, * & excepti
arbores, & ea eccecidit, & postea radices
eius pullos emerit: an eos possim
vindicare. Ita est q. fabbacia, de qua
vide per gl. in l. obligationum fere. §. pen.
de n. & ob.

17 Ultimo adde, quod * usufu&
ctu&ris non potest excidere arbores etiam
infestos, que deambulationes
opacas & ameras reddunt, l. acquiesci-
mum de usufu&. Addo qua dixi supra, ne
laminib. officiar, in 4. & 5. q. de ser.
protectendi. §. q.

A D D I T I O.

a Arbor. Ade Corn. 3, vol. consil. 267.
inc. p. dominus.

b Usufu&ctu&. Et si usufu&ctu&ri rem
deterioravit, an hæres ejus tene-
natur? Vide Corn. 2, vol. consil. 119.

Et locare fundum in quo habet usufu&ctu&rium,
pertinet ad usufu&ctu&rium, non ad hæredem, d. vol. consil. 187.

Et utrum usufu&ctu&ri omnium bo-
norum teneatur solvere legata, vide
in 5, vol. consil. 195. Et utrum usufu&ctu&ri
possit cadere vel vendere
commodatam usufu&ctu&ri: Resp.
Bart. in l. interest. C. de usufu& & habet, quod
sic: sed non jus usufu&ctu&ri. Similiter ille,
cui legata est in testamento domus ad

inhabitandum, poterit alteri locare, &
minetur solum morte i. sius cui legata
est, l. si habitatio, ff. de usufu& & habet. &
Luff. ead. §. fin.

C A P U T LXXXII.

De Sepulchro.

- 1 Sepulchrum est locus, ubi corpora os-
sæ hominis condita sunt.
- 2 Locum religiosum undevisque sua
voluntate facit, dum mortuum
infert in locum suum: ut infra, de re-
rum divisi §. religiosum, vide etiam ubi
postea quid de loco communis vel
alieno, vel in quo aliquis habet
usufu&ctu&re, & ille locus dicitur reli-
giosus, in quod est caput hominis,
l. cum in diversis de relig. Et si caput
divisum est in plures partes & positum
in diversis locis: ille locus dicitur reli-
giosus, in quo est melius pars capitatis,
& si partes sunt æquales, nenter est reli-
giosus, gloss. est not. in d. §. reli-
giosum, quam non pro ludentibus ad
platellam, vel ad pat. & impar:
quando platella scinditur, & minus,
scissus reperiatur, inspicitur ubi est ma-
jor pars & si partes sunt æquales, neu-
ter valer.
- 3 Si quis * sepulchrum effodere vo-
luerit, quantum spati relinquere
debet.
- 4 Viam ad sepulchrum qui non habet,
precario à vicino imperare po-
test, & si concedere noluerit qua
actione cogi poterit.
- 5 Religiosi non habentes in loco suo lo-
cum eis congruum, petere possunt,
quod proper religionis favorem
loca tis convenientia assignentur.
- 6 Porticum aut stolidicum si quispiam
in sepulchrum immiserit, qua
actione contra eum agi possit.
- 7 Sepulchra antiquorum que erant, &
quid recentioribus temporibus de
cadaveribus sepelienda cauimus
fuerit.
- 8 De sepulture loco quantum ad effe-
ctum non curatur, quoniam domi-
ni est terra, & plenitudo ejus.
- 9 Sepeliri apud quam Ecclesiam unus
quisque debeat.

Sepulchrum est * locus ubi corpus
osseum hominis condita sunt, l. 2.
§. sepulchrum, de relig. & sumpt. fun. &c
varia nomina sepulchri vide per gl. in
l. cuiuscumque, §. idem ait de insit. action.
& per Flor. in d. familiaria, cum l. seq.

in

De Servit. Urban. Prædior.

229

- in paragrapho si adhuc de religiosi.
2 Locum * religiosum unaquisque
sua voluntate facit, dum mortuum
infert in locum suum: ut infra, de re-
rum divisi §. religiosum, vide etiam ubi
postea quid de loco communis vel
alieno, vel in quo aliquis habet
usufu&ctu&re, & ille locus dicitur reli-
giosus, in quod est caput hominis,
l. cum in diversis de relig. Et si caput
divisum est in plures partes & positum
in diversis locis: ille locus dicitur reli-
giosus, in quo est melius pars capitatis,
& si partes sunt æquales, nenter est reli-
giosus, gloss. est not. in d. §. reli-
giosum, quam non pro ludentibus ad
platellam, vel ad pat. & impar:
quando platella scinditur, & minus,
scissus reperiatur, inspicitur ubi est ma-
jor pars & si partes sunt æquales, neu-
ter valer.
- 3 Si quis * sepulchrum effodere vo-
luerit, quantum profunditas est tan-
tum relinquat, leg. fin. in fin. finum
regula, quod pone fecit dictum su-
pra defoveta, in princ. Servitus itineris
ad sepulchrum, privati jus ma-
net: & ideo remitti domino fundi ser-
vitius, & potest acquiri etiam post reli-
gionem si pulchri haec servitus potest,
l. servitius la grande & servitius itineris
de servitu.
- 4 Qui * non habet viam ad sepul-
chrum, potest illam imperare precario
à vicino, & si concedere noluerit, po-
terit compelli non jure actionis, sed
extra ordinem, id est, officio judicis,
vendere justo pretio iter cogitare, per
eum ramen locum, per quem vicinus
minus laedatur, l. si quis sepulchrum, in
pr. de relig.
- 5 Per quam * l. dixit ibi Guiliel.
quem sequitur Flor. quod religio-
si non habentes in loco suo lo-
cum eis convenientem: vel sufficien-
ti aut clam.

FF 3 Ulti

7 Ultimo * nor. quod olim solebant corpora maiores nostri in dominis propriis sepelire, sed propter cadaverum ferorem statutum fuit, quod extra civitatem sepelientur, & pena statuta contra facientes sepulchra in civitate, & magistratus patientes hoc fieri, est in l. 3. §. dicens Adrianus, de sepul. viol. Et leg. mortuorum de religio, permittebant enim sepulchra, vel in cœmeterio, vel in alio loco ad hoc deputato, vel sacrificato, vel in propriis praediis, & quicunque locus per illarionem corporis mortui religiosus efficiebatur, l. 2. in princip. Et §. Pratoris, de religio. Verum quia per hoc damnificabatur Dominus loci, fuit provisum, per d. tit. de religio. ut l. 2. §. 1. Et §. 10 qui eod. iiii. nunc vero per-

mittitur in civitatibus sepeliti, & aliis locis consecratis, secundum conditionem personarum.

Quantum * autem ad effectum, non est curatur de loco sepulcharum: quia Domini est terra, & plenitudo ejus, 3. quod ubiquecumque facit o. sacram de sepul. Et not. Fioren. in rubric. de religio.

Apud * quam Ecclesiam quis debet sepeliri? Dic apud illam, quam elegerit, ut habetur 13. q. 4. in somma dummodo taliusquit. Ecclesia parochiali partem, extr. de sepul. o. de his o. cum super, & habetur in c. fin. edit. lib. 6. Et in Clem. dudum, §. verum, de sepulchro. Sed in sepulturis parentum filij collocandi sunt: de quo dic, ut habetur 13. quest. 2. editum, Et cap. placuit.

TRACTA

TRACTATVS II. DE SERVITUTIBUS, TAM URBANORUM, QUAM RUSTICORUM PRÆDIORUM.

1 Servitutes rusticorum prædiorum, servii, rust. præd. Et Inst. de serv. in princ. & §. inter rusticorum præd. Nunc de singulis videamus, & primo de itineris.

1 ERVITUTES RU-
STICORUM PRÆDIORUM
sunt hæc: Iter, Aclus,
* Vin, aqueductus,
aquæductus, peco-
ris ad aquam appul-
sus. Jus pascendi, Calcis coquen-
da, Arenæ fodenda, Licere altius tollere, & officere prædio vicini,
domini, & vel prætorium, vel protec-
tum habere. Licere habere iter, ut bo-
ves per quoniam fundus colatur, in vicino
agro pascantur, coactaque habeantur.
Item ut pedamenta ad vineam ex vicini
prædio sumantur. Item vicino cuius
lapidicina fundo quo immincent, jus
eille terram in fundum jaceat, laxa posita
habere, & ut in tuum lapides pervol-
vaneat, ibique polsi habentur, inde-
que exportentur. Item togurium mihi
licere habere in mo, &c. his simil. ut est
text. in l. 2. Et 3. Et veluti in final. ff. de

ADDITION.

2 Domum. Quomodo capiatur ver-
bum domus, vide Alexand. 1. volum.
conf. 4.8. in ultim. colum in fine. Et domus
sumuntur in jure variis modis, vide Cor-
neum 1. volum. confil. 5.6. & in 3. vo-
lum. confil. 19.8. in 4. volum. confil. 4.1.

CAPVT I.

De Servitutibus Itineris.

1 Iter est jus homini eundi, ambulare
di, nec non june, sum agendi, vel
velocius.

2 Iter ab ambulare in quo diffaret.

3 Promitterat si quis uni iter, an jus, Et
servitum si sibi promittere voleas-
tur: fecis qui factum promisit.

4 Itinera